

azok a jelenlegi temetőkhözre vonatko-

... a temetőkhöz a református; görög
... és irwaelita felekezetek számára
... község északnyugoti végén fog-
...
... és illódi római katolikus
... vagy temetkezési helyiség-
...
... Hántorjánosi községben a
... is van egy: kis temetőjök
... "zöldi temető."
... községben a református parochiára
... nem temették el.

... és vajai Ibrányi mennet-
... a jánososi Ibrányi György, nagy
... kovácsa (= 1450-1480) kereszt
... község temetőjében
... a századok alatt H. János községbe
... vagy hivatal
... ahhoz, ahol
... illeté
... ebrára
... kiáraml
... okat okos
... irásaiok a
... kellő el

Első rész történeti közlések.

A) Néhány ...
általános történetéből, azaz
olyan történetek, a melyek nem csak egye-
diül Hántorjánosi községre vonatkoznak.
I.)

Hántorjánosi községben a XIV-ik évszázad
kezdetétől fogva érvényben volt dérmaharjányi
dokról:

"Jánosé" majort a XIV-ik évszázad első
felében építették.

I) Hodászai Hántor János, hodász lakos, Ho-
dász (= Hodász; seu: Hadász) helység birtoko-
sa, mint jános nagy földbirtokos (= 1300-1320).

II) Hodászai, és jánosai Hántor Jakab, előbb
a magyvári anya-szentegyházak, később
"Jánosé" ~~parochia~~ telepítvénynek; vagy hely-
ségnek egyházi éneklője (= hántor = cantor
kos (= 1320-1349).
"Jánosé" telepítvényt ezen nagy földbirtoko-
urak építették, mégpedig a saját költségén.

iken, s ezen telepítvény később: „magorszag” utóbb pedig „helység” rangra emeltetett fel.

Ők az általuk épített házakat úgy is kiadták házbérbe, hogy ezt csak napszámokkal kellett leoszolgálni.

Műveletlen földjeiket pedig megmunkálás végett tizedik decimára (= decima) is kiadták, t. i. úgy, hogy a földtulajdonosé csak minden tizedik kereszt - vagy: minden tizedik szeker-tenger, vagy: minden tizedik itoxe bor, - 9, azaz: kilencen, egyenlő rész pedig a földmunkás embere volt.

Ezen tizedik decima „decima”, avagy: „a decima” nevet viselte. Ezen magyarított szó: decima (= tized, - vagy: rész) ezen latin szóból származik: decimus, decima, decimum = tized, - vagy: tizedik.

Ezen tized később leoszallott: eleinte a 9-ik részre, midőn 8-egyenlő rész a földmunkás embere, - a 9-ik rész pedig a földtulajdonosé volt. Ismét más időben a 9-ed részből lett 8-ad-utóbb: 7-ed, - azután: 6, - megint más időben 5-ik részre.

A XIX-ik évszázad elején Flántorjánosi községben adták a földeket negyedik, - a környén: 3-ik, - az 1877-ik évben befejezett tagosítá-

elött feles decimára, azaz: egyik kereszt gabona, - avagy: búza - földtulajdonosé, a másik kereszt pedig a feles munkás embere volt.

A tagosítás óta Flántorjánosi községben ismét vetésű földek nem kaphatók mert azokat megszántatják a tulajdonosok.

Krumpli - tengeri - avagy: répa-földek harmados termésre kaphatók, azaz: minden harmadik rész aré, a ki megmunkálja a földet. - Itt ilyen földeket mai időben így nevezik: „harmados földek.”

Itt ilyen - tavaszvetésű földeket a földtulajdonosok maguk szántatják meg a saját fogatjaikkal, - ők adják azokba a szükséges vetőmagvakat, valamint a saját fogatjaikon az összes, - harmadik termést a földmunkás emberek udvára háza is szállítják, két rész termés pedig a földtulajdonosok javára megmarad.

II.)

Nemesség - parasztság az 1848-ik évig.

Flántorjánosi községben az 1848-ik évi országgyűlés (= porosznyi diéta) a nemességgel járó jogokat eltörölte, - a nemesi cím, a nemesi rang - és a nemesi címerek azonban továbbra mérve is teljes érvényükben meghagyattak.

4-ik lap:

Az eltörölt nemesi jogok a következők voltak.

1) A nemes emberek sem adót, sem az országutak, hidakon vámpénzt, vagy: egyes városok széléin kövzeti vámpót nem fizettek.

Utazások alkalmával pedig valaki azon jogát, hogy nemes ember-e, avagy: paraszt, utlevelével tartozott igazolni, melybe bele volt írva az, hogy az utlevél tulajdonosa nemes ember-e, avagy: paraszt.

A belföldre szóló utlevelek egy évig voltak érvényesek, s kiállítottak úgy, mint jelenben is, - a szolgabírói hivatalok által.

Minden község vagy: város nemesieinek volt egy hadnagyja. Ezek egy felől a nemesek közötti, - bírósági teendőket végezték, más felől: a felsőbb hatóságok, - pl. szolgabírók parancsainak tettek eleget.

A nemes emberek Hántorjánosi községben beparaszolandók voltak a hadnagyuk elé; - ugyanexen községben a parasztok között felmerült surlódásokat pedig a parasztok bírója végezte.

A szolgabírók, az alispán, és a vármegyei táblabírók a törvények szerint hozzájuk utalt ügyekben a nemesek, és a parasztok felett egyenlően bíráskodtak.

A nemes emberek birtokai így neveztették: „nemesi birtokok”, melyeket idegen egyéneknek, azaz

5-ik lap.

olyanoknak, kik a zálogba tevőnek rokonai nem voltak, elzálogosítani nem volt szabad.

A nemesi birtokokat csak zálogba lehetett letenni pl. 32, - azaz: harmincket, egymás után következő, avagy: kevesebb esztendőre is, - a földjükről eladni nem volt szabad.

Mikor pedig a zálogszerrződésben kikötött zálogos évek lejártak, a zálogba letett birtokok a zálogba adó egyének, - avagy: utódaik által az eredeti zálogszerrződés párnak felmutatása, - és a zálogos összeg visszafizetése mellett kiválthatók, avagy: újabban is elzálogosíthatók, avagy: örökbíthatók (= auctio) voltak.

Ha pedig a birtok a zálogba tevőtől, - vagy: annak utódaiktól a zálogszerrződésben kikötött, - úgy nevezték: „zálogos évek” utolsó esztendőjében a zálogsumma visszafizetése mellett ki nem váltatott, sem újabb zálogszerrződésre le nem tétetett, akkor azon birtok örökre annak maradt, a ki azt zálogba birtokolta, avagy: addig is használta.

A nemesi föld- és házbirtokokat csak a rokonok közül valamelyiknek lehetett elzálogosítani; - ugyanazokat az ösiségi nyílt parancs értelmében idegen kezekbe bocsátani nem volt szabad. Ha ellenben valamely nemes ember valamelyik birtokát, - avagy: darab földjét idegen egyének,

a ki neki sokora nem volt, - tette le zálogba, ak-
kor ezen körülmény ellen valamelyik rokonnak a
vármegye alispáni hivatala előtt írást, - vagy: el-
lenmondást (= protestatio) kellett tenni, midőn
után a vármegye hatósága az idegen kezébe tör-
tént elzálogítás felett határozott, azaz: azt meg-
semmisítette. -

2) A parasztok nem minden évben fizettek adót,
csak néha-néha, ezek is többnyire csak madár-
fejekből állottak.

Ilyen madárfejek voltak többnyire a kártyakony-
madarakei, melyenek pl. a veréb, - varjú, - szarka,
sas, - heja, - és másféle madarakei is. -

Az adók gyanánt befizetett madárfejek a vár-
megyére is beszolgáltatottak.

A beszolgáltatott madárfejek füzeikre voltak
felírtva, s megolvasva vétettek át.

A paraszti emberek ezen madárfejeket évenként
a paraszti bíró kezéhez tartották átadni. -

Hír szerint Mária Terézia királyné számára
egy alkalommal kivettették; ugynevezett: „kez-
tyűpénz”, mely csak egyes garasokból állott, s
melyeket befizetés esetén azon időben a paraszti
bírák rovására vágta fel: mert írni nem
tudtak. -

A paraszti birtokai így neveztek: „paraszti

1. lép.

birtokok, a melyek a most élő nemzedékek i-
dejében az urbéri, - és a taksás, vagy: zsellér
birtokokat tették.

Az urbéri birtokokon kívül a XIX-ik évszázá-
dában voltak tehát még az úgy nevezett: tak-
sás, - vagy: „zsellértelkek” is az utánuk járó
földekkel együtt, mely utóbbiak a földes uraságok
birtokait tették, - ugyde ezeket az ezekbe ültetett
jobbágyok használták. Hántorjánosi körzetben
egészén az 1877-ik évben befejezett tagosításig
kilenczedes dízma fejében.

A taksások vagy: zsellérek a gondosításuk alá
birtoktörési, - és távasziveterési földeknek evi
terméseiből minden 9-ik részt tartottak be-
adni földes uraságuk részére; - maguknak
pedig munkáik, - és evi szolgálományaik jutal-
mául megmaradt 8-nyoloz egyenlő rész.

A jobbágyok, - vagy: 1) urbéres, - 2) zsellérek
tartottak még szintén a földes uraság részére
minden, egész urbéri, - vagy: egész taksás telkek
után hetenként 2; - azaz: két; gyalog, - és így egy
évben összesen 104 - egyszáznegy gyalog -
avagy: az igavonó barmokkal bíró taksások he-
tenként 1, - azaz: egy ^{igás} évben, - ~~és~~ azaz:
52 hét alatt összesen 52 igás mayszámot leszo-
gálni. -

Az ugynevezett „taksás telkek” mennyiségére mérve is különböztek egymástól: amennyiben voltak: egész-, fel-, vagy: meggyedrésztelkek is. -

Hántorjánosi körszágban azonban mind az urbéri, mind a zsellértelkek eredetileg csak egészek voltak, s 20-22 osztályozott hold földet tettek ki. Ezek a taksás gyermekei között a földes ir. engedelméből osztály tárgyai is lehettek. -

Olyan helyeken, hol a telkek nem volt egész-, avagy: nem egész telektől napozásmot szolgálni is csak a telki arányhoz képest kellett.

Ilyen napozámszolgálatokért adtak egy belsőséget házastul, kertestül az utána telki arány szerint járó földbirtokokkal együtt. -

A földes uraság részére kilenczredes dörzsmát fizetni, és hetenként napozásmot is szolgálni Hántorjánosi körszágban az urbéri birtokoktól is kellett egészen az 1877-ik évben bekövetkezett tagosításig. -

Az urbéreseknek; és taksásoknak; - vagy: zselléreknek azon időben volt annyi gabonatermésük, hogy iszszel cséplés; - avagy: nyomtatás után verem gabonát tettek le a földbe, és azt csak az akkor legközelebbi tavasszal vették fel onnan. -

Az illetékes földes uraktól az urbéres; ^{és taksás} és taksások részére további kedvezmények voltak még: 1) szabad fa az uraság erdőjéből. - 2) szabad legelő a kilenczredes dörzsmások mindenmü baromai számára. -

Az 1877-évi tagosítási bíróság, t. i. a szatmárné

meti királyi törvényszék némely, hántorjánosi-i urbéri birtokokhoz az urbéri kaszálóban kimért többlet földek váltásdíját is megállapította, csak követkerteiben a hántorjánosi-i tagosítás bevezése után némely urbéres gardának; - kik közül mindegyiknek egy-egy telekalja földje volt; - Nagy károlyban váltásdíjat kellett fizetniük. - ~~ezt a váltásdíjat fizetni kellett.~~

Egy telekalja urbéri birtokokhoz az urbéri kaszálóban kimért többlet föld megváltási díja = 180,- azaz egyszáznyolcvan forint (= 360 korona) volt.

Ilyen többlet földet váltani Hántorjánosi körszágban csak ^{három} ~~egy~~ urbéresnek kellett; mert az 1877-évi tagosításkor azoknak a kaszálóföldjükhöz ~~teljes~~ többlet föld méretett. Ezen ^{három} ~~egy~~ urbéri birtokos neve: 1) felvégesi Flis Istvánné helyett a fia Flis János; - 2) Menyhart Sándor; - ~~János~~ - ~~János~~; 3) ~~Öz~~ Öximán János. -

A többi; hántorjánosi-i urbéresek közül földváltást fizetni senkinek sem kellett. -

Az egyes; taksás, vagy: zsellértelkek után járó földbirtokok pedig Hántorjánosi körszágban a földes uraság (= gróf Vay Mihály, máteszalkai lakos; után a sógora) örögróf Csáky-Pallavicini Róger; illetőleg: ez utóbbinak fia. örögróf Csáky-Pallavicini Hypolit ur; borsodvármegyei Szendrő; - mexővárosi lakos; részére: r. sz. maradtak; -

10-ik lap.

eből következik, hogy a taksások vagy: jobbágyok csak a földes urak birtokait használták; az örgróf is a kántorjánosi-i taksás telkeit, t. i. a belsőseget háras-
tul és kertestül a zsellérjeinek - vagy: másképen a tak-
sasainak a telki arányhoz képest járuli váltásdíjért
örök áron eladta. Egy egész taksás beltelék megváltá-
si ára = 52 - ötvenkét forint volt, mely az illetékes
eladó földesúr kezébe volt kifizetendő.

Kántorjánosi körszágban és határain a gróf Vay fele
birtokában 12 - tizenkét taksás telék volt, melyek u-
tán egyenként egy telekhalja; azaz: több, mint husz, - a
12 taksás telék után pedig összesen: mintegy 255 -
kétötszázötvenöt; osztályozott hold föld járult, mely
a tagosításkor az örgróf Csáky Pallavicini taghoz
vágattatott. -

A gróf Vay Abraham, - vagy: ennek fia: gróf Vay
Mihály kántorjánosi-i zsellérjeinek; vagy: taksá-
sainak, valamennyinek egy-egy ürben telekhalja
föld volt kiadva, azaz: 22-24 osztályozott hold
föld és a beltelék; vagy: lakóhely. -

A szántóföldek terméseiből a tagosításig a föld-
des uraság részére minden 9-ik dérmát kellett ki-
adni; ezen kívül a telekhalja föld használatáért a
földes uraság részére a meghatározott gyalog- vagy:
igás napszámokat is évenként le kellett szolgáltatni.

A gróf Vay Abraham; szabolicsvármegyei Ber-
kesz körszégi lakos, kántorjánosi-i uradalma an-
nak idejében a k. jánosi-i taksás aival közal-

11-ik lap.

tatta le az anyja, - valamint a sarju szénát is; -
forgattatta, fel is gyújtotta, - és taksás fogatokon
háza is takarítottatva azt Kántorjánosi körszágbe
az u. n. Vayudvarba.

Máskor, főképen telben - megtörtént, hogy a
Vaytaksásoknak Kántorjánosi-ból szénát kellett
szállítani Berkeszre; az ottani gróf uradalom
részére.

Szükségesek voltak továbbá a gyalog- vagy: igás
napszámok a hordás; - cséplés; - vagy: nyomta-
táshoz, és még telben is az uradalmi csúrokban
vagy: egyébütt végzett munkákhoz. -

Az 1877-ik évben Kántorjánosi körszágban befeje-
zett tagosítás előtt nemcsak a gróf Vay, - hanem az
Ibrányi fele, - valamint az Uray-uradalomnak
is voltak különleges taksásai.

Ezen; utóbb nevezett uradalom taksásai is a
tagosítás előtti; - pár évtized alatt az általuk hasz-
nált földeket valamennyien elvesztették, s földje-
ik az illetékes uradalmakra vissza szállottak.

Némelyik taksás a lakóhelyét az illetékes
nagyföldbirtokos úrtól pénzért megváltotta;
a kik pedig ezt tenni elmulasztották, azok lakó-
helyét az uradalom vette birtoklásába. -

Kántorjánosi körszágban egy; ürbeni telék után
szintén 20-22, - egy; mezes telék után pedig 60 -

hatvan osztályozott hold föld adatott ki.

12-ik lap:
Hántorjánosiban azon körülményt, hogy kinek-kinek a telki aránya mennyi, azaz: hogy ki-ki hányadross, - vagy: hány telekkel bír, az 1836-ik évi táján a Vay József ur, vajai lakos, elnöklete alatt egy bizottság állapította meg.

Ugyanazon körülményben a regálejövedelem évi kiosztása kinek-kinek a telki arányához képest történt, - az 1877 évi tagosításmak azonban nem a telekszám, - hanem az akkori, - ugy nevezett: "jelentégi birtok" szolgált az inórmértékül, vagy: irányadójául. -

A memesekre, és parasztokra vonatkozólag a birtokuk mennyiségéhez képest az egyenlő adófizetés kötelezettség az 1848 évi porosonyi diéta (= országgyűlés) által mondattott ki, és azóta ezen törvény fennáll és érvényben van. -

A memességgel járó jogokat szintén az 1848-ik évi porosonyi országgyűlés törölte el, s azon idő óta a régi memes ember számára csakis ezen cím van meg: "memes". - Titulus sine vitulo = cím - borju nélkül. Ezen memesi címrészekkel az 1848-ik évi törvény keletkezése óta semmi jog sincsen összeköttetésben.

Kossuth Lajos, 1848/9 évi pénzügyér ur, kimondotta a magy országot: "szabadság" - "Egyenlőség".

13-ik lap:

"Testvérség"

Az egyenlőség jogai azóta is érvényesültek.

A nemességek között a paraszti és a katonai kötelezettség

és a XIX-ik évszázad harmadik negyedében az általános, - védelmi kötelezettség behozásáig érvényben volt, "toborozás", - avagy: a katona fel fogadásáról:

A nemességek között a nemesség csak egyedül jogaik, - hanem terheik, - vagy: kötelezettségeik is voltak, jelesen: ők tartottak ingyen katonáskodni: háboru esetén a csataterre beromolni, az ellenséggel megütközni, és azok ellenében a háziat megvédelmezni.

Az antán valamelyik katona magát a háboruban kitüntette, - az mindegy, ^{nylt,} hogy az a kitünő katona memes, - avagy: paraszt, ~~avagy~~ - a király, - illetőleg Magyarorszag nádori hivatalától földbirtokot, - emellett a paraszt, ~~avagy~~ memesi rangot is nyert.

A memes ember vagy saját maga, - személyesen, teljesíthette a katonai szolgálatokat, vagy pedig a saját költségén maga helyett más embert fogadhatott ezen célra fel.

Utóbbi esetben nem ritkán paraszt ember, avagy rendszeres testalkotásu újmagyar (= cigány) fogadhatta fel katonai szolgálatok teljesítése végett, és

14-ik lap:
hogya a pénzért felfogadott egyén magát a hábrubán kitüntette, azon esetben a királytól nemességet, és nemesi jogokat nyert: nemes ember lett belőle, s a nemességgel járó jogokat élvezte. -

Minden község, és minden város is, melyek a magyar királyság területén léteztek, tartoztak az állam javára ingyen katonákat adni; így nevezetesen: Hántorjánosi község 2 ~ kettő, - Tihlöd község minden évben 1/2 ~ fel, - tehát két év alatt egy katonát tartozott adni a magyar királyi állam számára. -

A községek, és városok ezen katonáikat pénzért fogadták fel a község, vagy a város költségére. A királyi állam is toboroztatott, arvaggy: pénzért fogadott fel katonákat.

A katonatoboroztatások községekben, - és városokban a következő módon történtek:

Egy tájakon rendelkezésre állott, mintegy 3 ~ három katona, kik a részökre beosztott városok, és községek utcáin dudolva-dalolva fel s alá járkáltak; a kezökben palinkás üveg volt; utánuk pedig többnyire az ugyanazon községben lakó banda ment.

Mikor aztán valamely, erőteljes, ifjú ember a toborzó katonák felé közeledett, ex utóhiak körül egy ahhoz így szólott:

"Csaj, fel, pajtás, katonának! -

"Jóbb dolgod lesz, mint apádnak." -

A többiek között akadtak aztán olyan egyének

15-ik lap.

is, a kik a megszólító katonához közeledtek, vele kezét fogták; jobb kezökkel annak a tanyerébe csaptak annak jeléül, hogy katonának beállani szándékoznak. - Ez volt az úgy nevezett, katonának történi felcsapás, "arax: " felcsapás katonának."

Az ilyen egyének aztán a toborzó katonákhoz állottak, s a község egyes utcáiban velük együtt járkáltak mindaddig, míg ugyanazon községben a toborzás be nem végződött. -

Toborozás után pedig a felcsapott katonák egyenesen bevonultak az erredhez. -

A katonai szolgálati idő akkorában 12, arax: tizenkét, egymás után követhetett esztendő volt, s míg ezen idő le nem járt, a pénzért felfogadott egyént ~~az~~ a hadseregéből addig haza sem bocsátták; a nemes ember pedig, ki saját magáért szolgált, a békeség megkötése után az erredből haza bocsáttatott. -

A nemesi korokban a parasitoknak nem volt kötelességük katonánakodni; - ugyde pénzért katonának ők is beállhattak, arvaggy: felcsaphattak. -

IV.)

A XVI-ik, és a megelőző évszázadokban Hántorjánosi községben létezett, - tűzgyújtási mehersegekről.

I.)

A régiebb századokban két; kis darab, szá-

16-ik lap:

raz fenyőfát suoltak egymáshoz mindaddig, míg azok erősen felmelegedtek és kigyuladtak.

Erdőrengeteg volt elég sűrű a k. jánosirai határon úgy, hogy annak legnagyobb részét erdőszög borította.

Fák, sűrű erdők voltak már eleinte a házi kertekben is, arvaggyásokon túl, egy tűnető anyagok tekintetében semmi szükség sem volt.

A tűz a lakások kandallójában éjjel-nappal mindig égett.

Estére, lefekvéskor, a tűzre egy-egy kisebb tücsököt (fatörzset) tettek rá, mely után a felgyuladása után akár egész éjjel is mindig égett, s a paráztűzről még reggel is volt.

Az éjjeli tücsökök körül éjjel tájon felberkent, az felkelte, és azt rakott a tűzre, hogyha ő azt a kialvás megakadályozása tekintetéből szükségesnek tartotta.

Reggel, a felkelés után, - újabb tücsököt rakott a tűzre, és azt egy szalmacsutak segítségével felgyújtották.

Ha pedig valamilyen lakásban kialudt volna a tűz, akkor tüngyújtási tekintetéből a szomszédos lakások, vagy: házak közül egyikben, - arvaggy: a másikban kilesőnörték egykeves paráztűzet.

Ha úgy meverett, "kengyertyák" kitalálása e-lőtti századokban ilyen módon tüszettek volt a régi nemzedékek a lakásaikban: a kandallókban, vagy sátorokban, a melyek sárból voltak építve.

17-ik lap:

II.) A kengyertyákról (= sulphuratum ruimentum)

A kengyertyák a XVII- és XVIII-ik évszázadokban, valamint a XIX-ik évszázad elején is közhasználatban voltak.

Miket neveztek kengyertyáknak?

A kengyertyák "megkénexett" (= kénés, - vagy: büdös-köves = sulphuratum) gyaluforgácsok voltak, melyeknek az egyik végük kénvirággörböl (= flores sulphuris) a paráztűz melletti megolvadás által nyert oldatba mártatott bele, s után a kihülés után a kénvirág a gyaluforgácsra reászáradt.

III.) A kengyertyák meggyújtásáról.

Elővettek legelősi irtásban is egy kovát, melyet annak idejében a falusi boltokban közönségesen ártultak. - Egy darabnak az ára egy- arvaggy: két krajczár volt.

A kova széléhez hozzá fogtak egy- kis darab taplót, és után a kova szélét ott, ahol az a taplóval érintkezett, egy- erre a szélre készült acsállal megütötték, midőn tűzes szikrák keletkeztek, a melyektől a tapló tüzet fogott: meggyuladt, és az a kapott tűz folytán tovább égett. - Ezen taplóggyújtási módot: "kicsiholás" - nak, ^{vagy: kivi-} ~~meggyújtás~~ ^{tes} - nek neveztek el.

Ha a kengyertya megkénexett végével a tűzes taplót megérintették, akkor a kén azonnal meggyuladt; a kénirtól pedig a gyaluforgács is égni kez-

18-ik lap:
dett. A meggyuladt gyaluforgácsokkal meg lehetett
gyújtani egy szalmacsutakot; ettől pedig felgyuladt a
tűz.

Ha a tűzes taplót egy szalmacsutakba bele fogták,
és arután a csutakot jobbra-balra hajtogatták, ak-
kor a szalmacsutak a sebes mozgás folytán a tapló
tűzétől szintén felgyuladt. -

IV.) A tapló, kova, aczél, erszény, és a zaco-
hó.

A tapló, kova, és az aczél használatát a XVIII-
-ik évszázadban, és a XIX-ik évszázad elején
is általánosan el volt terjedve; - míg a mai
időben azokat, - miután már gyufa is van, - legin-
kább csak a pártor emberek, ugymint: a juhász,
kondás, csordások, kik a mezőkön nyájak őrzé-
se, és legeltetésével foglalkoznak, - valamint a
cselédek, és némely mexei munkások is hasz-
nálták.

Hovák vehetőek voltak ezelőtt minden, - falu-
si boltban, valamint taplók és aczélok is. - A
kovák ára 1-2, - t. i. a kisebb egy, - a nagyobb
pedig két krajczárba került bele.

Hovák jelenben a mezőkön: a homokokon: a
szántóföldöken, - valamint: a homokhegyeken is
találhatók, s színökre nézve olyan sárgák, mint
a vasak.

Az aczélok, a melyekkel kicxihottak, vagy: ki-
ütöttek, kovácsmunkák, - ugysde 10 krajczárért
(= 20 fillér) boltokban is beszerezhetőek voltak. -

19-ik lap:
Az erszény puha, - női csizmaszárból készült.
Felül ugyan-azk puha bőrből vágott, keskeny, s szij
gyanánt szolgáló; két darab bőr segélyével két; ellen-
kező irány felől összehurkatható; avagy: kinyitható
volt.

A pártor emberek az erszényben tartották az a-
czélt, kovát, és a taplót is, melyek kiütés, - vagy:
kicxiholásakor használtattak. - Az erszény az
ujjas belső részében, - avagy: a dohányzacskóban
tartatott. -

A dohányzacskók sallangókkal voltak ellátva,
melyek közül egyikhez a vastag, - s sárga drótból
készült pipaszurkáló volt rögzítve, avagy: köt-
ve.

A dohányzacskó közsönsegesen az ujjas külső
részében tartatott, melyből a sallangók; és a
közsönseges; vagy: sárga, - vastag drótból készült
pipaszurkáló kifelé csüngöttek. -

V.) A taplóknak valóok szedése, és kifőzése

völ:
Taplóknak jötek az akácok, - tölgy, nyár, s gger-
tyánfák oldalaitól kinőtt, - félgombaalakú képle-
tek, az ugy nevezett: taplók, melyeknek háta, -
vagy: háttnövése, - vagyis: a selymes vastag és
egészseges, azaz: nem ferges. -

Az olyan, félgombaszzerű képlet, melynek a hát-
növése vékony, taplónak nem jó. -

A félgombaszzerű képlet alsó oldala, - azaz: a

20-ik lap:

sejt-féle- hosszukás képletek tűngyujtó taplókul nemjök; ilyenekül használhatók egyedül csak a tapló felső oldala; vagyis: a kalapja alatti puha; úgy nevezett. „sebymes” része. -

A taplókul használható; - vastagpáru; - kemény; - s felgyombosított képleteket; melyek a fák oldalaitól szokták kinőni; - egy farékba rakni; - azután sejjök jó hamut tenni; a farékat vízzel tele tölteni; - egy fedővel befedni; - és végül azt forrásig főzni kell.

Mikor a farékban a víz már felforralt, akkor azt a tűntől távol; - vagy elbőli venni; midőn a már felfőtt taplón a vizet (a lúg) még 4-5 napig rajta hagyjuk.

Ekkor következnek: a taplóval a lúg leöntése; a farékoktól történő kioldás; a megkötés a napon; előbb az erős kiáramlás; - utóbb egy baltafokkal puhán törés után a fonalszalakra történő felfűzés.

Ilyenképen készítik a fixáltaplókat, melyek az úgy nevezett. kiczipolás; - vagy kiütés folytán tűntől távol; - azután lassanként jószaguan égnek; s tűngyujtási tekintetektől egyfelől egy szalmacsutak felgyujtására képesek, másfelől: pipára történő meggyujtás céljából igen alkalmasak, s főképen a pártörök, kik a mentőm nyájak örzésével foglalkoznak; - továbbá: mezőgazdasági csodédek; - és mexei munkások által még ex idő szerint is használtatnak. -

V.1

3) Családi történetek és Jánosé "telep származása"
Kántor János község régi; - és mostani me-

21-ik lap:

mes családjairól, s. Jánosé "major alapításáról":
1300-1320. Hodászki Kántor János, hodászki lakos,
mint Jánosé (= Jánosé-i) magy földbirtokos. -

"Jánosé" nevű telepítvényt; avagy: majorságot;
építtette; ilyenképen Kántor János községnek ala-

1349. Hodászki; és Jánosé-i Kántor Jakab, előbb
magyarvári; - később: Jánosé-i éneklő (= Kántor).

A népe szájhagyomány szerint Szgota (= Szgatha)
volt. -

1408-1417-1423. Jánosé-i Kántor Péter birtokolta

"Jánosé" helységet. -

1419-1450-1470. Jánosé-i Kántor István, Jánosé-i
lakos. -

1458. Vay Balázs, Mátyás; magyar királytól Jánosé-
Hodász; és Dersó falvakban földbirtokokat nyert.

1459. Hodászki Kántor Bálint idejében királyi jóvá-
hagyás mellett: "Jánosé" helység ezen előnevet

vette fel: "Kántor"; s azon időponttól kezdve, Jánosé-
helység így iratott: Kántor-Jánosé; ilyenképen állott

először név: Kántor-Jánosé.

1450-1480. Hodászki Kántor Lúcsa, Bálintnak
leánya, férjhezott: Ibrányi Györggyé; Kántor-Jánosé-i
lakos. -

1517. Ibrányi István Fűs Lajos; magyar királytól,
Kántor-Jánosé; Hodász és Dersó helységekben

rez birtokokat nyert.

1520-1539. Kántor Ádám, k. Jánosé-i lakos. -

22-ik lap:

1530-1539,-1542,-1548,-1550. Kántorjánosi-i
Kántor Margit, Adámnak leánya, Ibrányi Gáspár-
nak nője, kántorjánosi-i lakosok. -

1580-1609. Ibrányi Péter és nője: Kákócky Sára
kántorjánosi-i lakosok. -

1608-1629. Ibrányi János, kántorjánosi-i lakos,
nős: Balászházy Dorottjával, szolgabíró Szat-
márvármegyében. -

1630-1669. Vajai Ibrányi Gábor, kántorjánosi-i
lakos, nős: petneházyai Petneházy Annával,
szolgabíró Szatmárvármegyében. -

1670-1687. Vajai Ibrányi János, kántorjánosi-i
lakos, nős: Darvay Mariával, szatmárvár-
megyei főszolgabíró.

1700-1730,-1740. Ibrányi János, kántorjánosi-i
lakos, nagypöldbirtokos, nős: Bartha Erzsé-
bettel, kit szabolcsvármegyei Gyulaj-körse-
ből hozott.

1735-1757,-1768,-1784. Ibrányi Gáspár, Ibrá-
nyi Mihály, és Ibrányi Erzsébet fejerezett Moldvay
Benjaminé egy testvérek voltak. - Gáspár és
Mihály H. Jánosi körögszékben éltek, és ugyanitt
meg is haltak; Erzsébetet pedig Moldvay Benja-
min szatmárvármegyei Tulpös-Daróc körögszék-
be vitte férjhez.

23-ik lap

1785,-1808,-1813. Ibrányi Lászlónak az első nő-
je: Bessey Erzsébet, - a második pedig: Károlyi
Eva. -

Ezen Ibrányi Lászlónak fivérei: 1) Ibrányi Lu-
kás; - 2) Ibrányi Mihály; 3) Ibrányi Julianna
férj. Nagy Józsefné; 4) Ibrányi Mária férj. Ho-
moróczy Zsigmondné; ex utóbbi nő a férjével
együtt Kodáson lakott. -

A Vay nemzetség a Vay Balázs (= 1458); - az Ib-
rányi nemzetség az Ibrányi György (= 1450-1480),
az Ibrányi István (= 1577); - és az Ibrányi Gás-
pár (= 1530-1550) kora óta folytonosan nagy-
földbirtokosok voltak Kántorjánosi körögszékben.

A k. jánosi-i Vay féle uradalom az 1870-es évek-
ben eladást szenvedett. -

Az Ibrányi féle k. jánosi-i nagypöldbirtok a XIX
ik évszázad közepe előtt idegen kezekbe került,
s jelenben nagyobb részben kántorjánosi-i; - vajai;
és eöri; - kisebb részben pedig Teleky László úr,
kántorjánosi-i; - Oesterreicher Derső úr, Gyön-
gyös városi; - és méltóságos Mándy Géza úr,
vállási; - és budapesti lakosok, birtokolják. -

A nagyságos báró Uray Halmán úr, tyukodi
lakos, kántorjánosi-i; - és iklódi; - nagy tagbirtok-
kai a XX-ik évszázad második évtizedében
(= 1911) szintén eladattak, s jelenben a myit-

madai Népbank, - továbbá: a városomaményi ta-
karékpenztár s a t. a tulajdonosai. - A gazdálko-
dó törtéjök Iklöd községben lakik. -

XVII és XVIII-ik évszázadok. A tekintetes
Darway nemzetség az Ibrányi, - és az iklödi
Iklödy nemzetségekkel állott rokonságban, s
eredetileg Bogát községben laktak. -

Kántorjánosi községben a XX-ik évszázad első
negyed részében élő, - memés, - avagy: földbirto-
koss nemzetségek a következők:

- 1) Ibrányi. - 2) Szucsányi. - 3) Nagy. - 4) Pé-
ter. - 5) Nagy Gál. - 6) Elek. - 7) Galgóczy. - 8)
Eörs. - 9) Hetey. - 10) Teleky. - 11) Juhász.
- 12) Herasztaszeghy. - 13) Mándy. - 14) Grosz-
berger. - 15) Schwarz. - 16) Frenkel. - 17)
Kocsár. - 18) Segeşváry. - 19) Jönöczy, s a t.

VI.)

C) Kántorjánosi község régi, - és mostani temet-
kezési helyeiről:

Történelmi, - és tudományos ismeretek. -

XIV, XV, XVI, és XVII-ik évszázadok: 1300-

éig 1700-ig = 400 esztendőn keresztül; valamint
joggyűjtemény a jelenlegi temetőkre vonatkozólag is:

Kántorjánosi és Iklöd község lakosai a XIV,
XV, XVI, és a XVII-ik évszázadokban az őcska,
nagy, régi templom körül elterülő parochialis te-

lekre (= templomtelek) temették el halottaikat.

A reform. parochián építkezések alkalmával a
lapkövek; (fundamentumok) letétele végzett földmés-
tások történtek, midőn a földben találtattak: 1) kopor-
sók, melyek többnyire tölgyfadarúkból készültek; 2)
bennök hullacsontok; 3) hullacsontok, melyekről a koporsó
már elavult, - vagy: elrotthadt; így azok csak a földben he-
vőtek, megbarnultak, elkorhadtak, s törékenyek voltak; 4)
Ibránygyűrűk; 5) egy sírbolt is, mely az őcska templom
alatt épült, és találtatik, t. i.

az 1906-ik évi építkezés (templomtoldaj) alkalmával
találtatott a régi templom alatt egy befalazott sírbolt,
mely a templom falánál a harangoszi lakás felől szü-
nyadzik, s a szöcsök alatt nyulik befelé mintegy a
paplak felé.

Logy ezen rejtélyes sírboltba a régi századokban
melyik kántorjánosi-i család temetkezhetett, ezen
körülményt megfejtene a sírboltnak egy felbontása;
- ugyde ilyen ténykedés a magyméltóságú, - magyar hind-
lyi-wallas; és köröktatásügyi minisztérium enge-
délyével történhetik meg. Ezen magas minisztérium
befalazott sírboltok felbontását csakis közmivóldási
széletről engedélyezi. -

Ezen, - befalazott sírbolt melyik, régi, - kántorjánosi-
i családé lehetett?

1) A hodász Kántor nemzetség, mint Hodász hely-
ség birtokosai, Hodászban laktak, és az őcska, - és ven-
des lakóhelyök Hodász helység volt. -

A hodászai Kántor család régi, melynek egyes tagjai a kántorjánosi-i Kántor családot tették, t. i. azok, a kik Kántor-Jánosiban laktak.

Ezen tényekből következik egyfelől, hogy Hodász község régi, mint Kántorjánosi; ugy másfelől azon körülmény is, hogy a hodászai Kántor család sírboltja Hodász községben létezhetik (valószínűleg az ottani régi (= református) templom alatt), hova aztán, mint ősi sírboltban, a nemzetség kántorjánosi-i lakos tagjai is temethetettek.

Lehet azonban olyan eset is lehetett, hogy a nemzetség kántorjánosi tagjai a kántorjánosi templom alá is temethetettek.

A Vay-nemzetség, mint kántorjánosi-i; régi, magy. földbirtokos, Kántorjánosi község területén aligha lakhatott valaha. — Ezen család ősi régi lakóhelyei egyfelől a Kántorjánosi községgel határos, s szabads. vármegyei Vaja, — másfelől, szintén a szabads. vármegyei Berkesz községek voltak. Vaján jelenben is laknak Vay uraságok.

Az Ibrányi nemzetség, mint kántorjánosi-i lakos, és itteni magy. földbirtokos, Kántorjánosi község területén az 1450.-1480-ik évek taja óta lakik állandóan egészen a jelenkorig is, s köröttök akár hány jeles ember került; így nem valószínűtlen azon feltevés, hogy a k. jános-i-i régi templom alatt létező, — több százados sírboltban a Kántor-Jánosiban lakott, régi Ibrányiak közül

egyik, — avagy: a másik — avagy: több tag: — aluszorák sok századokra kitejedő álma.

Ezen régi sírboltnak hivatalos felbontása orvosi szakértő jelenlétében történhetnék. Százados látványokról táma fel: tudomány. Tokból kívánatos volna, a két ségeket elosztani.

A sírboltban, mint évszázadok óta elkarva ró üregben, erősen megromlott levegő lehet. Ilyen romlott levegő létezhetik a benne található: — avagy: koporsókban is. Ezen megromlott levegő behellése akár sok száz embernek is rögtön halál okozhatna, mi okból a sírbolt szájadnyit, — a ajtaját előbb jó távolságról pl. valamely szekerrel rud ^{egyik} végével be kell döfötni, azután pedig a sírbolt darab ideig szellőzni hagyni. Várakozás után jó távolságról pl. szekérről, vagy kútosztor ségelye a sírboltba égő gyertyát kell beletartani. Ha ez a. — ban kialszik, akkor abba behatolni nem szabad mind addig, míg a bele tartott égő gyertya abban állandóan égni marad, és benne folytonosan szép lánggal ég. Egyes embernek; — avagy: többnek is csak ekkor szabad a sírboltba belemenni, és ottan hivatalos; — avagy: magánvix. o. i!

koporsók felbontása. A lott levegő miatt rögtön halál a temető kertekben; pl. a koporsók felbontása — és kellő óvatosság stik.

B) Kántorjánosi község története
történetének száradónkénti áttekintése

a) Népmondák és tények

1) XIII-ik évszázad. 1200-tól 1300-ig.

A mai Kántorjánosi község és határa területén a tatárjárás kora előtt létezett telepek; ligetek; majorok; helységek az ezen községben szájhagyományként a jelenkorig is fent maradt népmondák szerint a következők:

1) Az úgy nevezett: „Kárhely”, hol téglák a földben még a XIX-ik évszázadban is találtak.

A téglák a földre egyenes vonalban, és szabályosan voltak lerakva, s mintha valamely templomnak az alapját (= fundamentum) tették volna.

Ezen hely a Luskod pusztán esett az Ibrányi, vagy Kishegy nevi szőlőskert északnyugati szegletétől Nyugat felé az úgy nevezett „Kórhely ut” mentében, s ez idő szerint az Ibrányi János, és Földes József urak, itteni tagjai nyugati végén esik.

2) Az úgy nevezett: „Luskod”, mely területileg szabcsvármegyei Vaja, - közigazgatásilag pedig szatmárvármegyei Kántorjánosi községhez tartozik, s kántorjánosi lakosok birtokaján.

Ezen Luskod, mely kiterjedési tekintetében több mint ezer hold földet foglal magában, a tatárjárás előtt község volt, mely a tatárjárás kor-